

Från rösträtt till föräldradagar: en lång väg mot jämställdhet

Berättelse

Om du bor i Sverige kommer du ofta att höra ordet "jämställdhet". Jämställdhet handlar särskilt om förhållandet mellan kvinnor och män: tanken är att de ska ha samma rättigheter, samma möjligheter och samma skyldigheter i samhället. Det finns också ett bredare ord, "jämlighet". Det handlar om att alla människor har lika värde, oavsett till exempel ursprung eller ålder. De två orden hör ihop, men de betyder alltså inte exakt samma sak.

Sverige har ett övergripande mål för jämställdhet. Målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att nå dit har man satt upp sex delmål. Några av dem handlar om ekonomisk jämställdhet, om att kvinnor och män ska dela lika på det obetalda arbetet hemma, om jämställd hälsa och om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det här står att läsa på regeringens webbplats.

Vägen hit har varit lång. Förr fick kvinnor i Sverige inte rösta i val till riksdagen. Beslut om rösträtt för kvinnor togs 1919 och 1921, och i valet 1921 röstade kvinnor för första gången till riksdagen. Då valdes också de fem första kvinnorna in. Man brukar säga att rösträtten då blev "allmän", men det är en förenkling, eftersom vissa grupper fortfarande hade begränsningar.

I dag finns det lagar som ska skydda mot orättvis behandling. Diskrimineringslagen från 2008 förbjuder diskriminering som har samband med bland annat kön. En myndighet, Diskrimineringsombudsmannen (DO), har som uppgift att övervaka att lagen följs. En annan viktig reform gäller föräldrapenningen. Föräldrar får dela på 480 dagar per barn, och 90 av dagarna är reserverade för vardera föräldern. De dagarna kan man inte ge bort till den andra. En följd av detta är att det i dag är vanligt att även pappor är hemma med sina barn.

Samtidigt är arbetet inte klart. Enligt lönestatistik för 2024 var kvinnors lön i genomsnitt cirka 90 procent av mäns lön. Det betyder ett lönegap på omkring 10 procent. Men siffran beror på hur man mäter. När man tar hänsyn till att kvinnor och män ofta har olika yrken, ålder, utbildning och arbetstid, blir skillnaden mindre, omkring 4–5 procent. Sådana siffror kommer från Medlingsinstitutet och SCB, och de varierar mellan olika år. Därför är det klokt att alltid ange vilket år och vilken källa man menar, och att inte säga att en enda siffra är hela sanningen.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
jämställdhet	att kvinnor och män har samma rättigheter och möjligheter
jämlighet	att alla människor har lika värde, oavsett t.ex. ursprung eller ålder
förhållande	hur två saker eller personer hänger ihop med varandra

ORD	FÖRKLARING
övergripande	som gäller det stora och hela, inte bara en liten del
delmål	ett mindre mål på vägen mot ett stort mål
obetalt arbete	arbete man inte får lön för, t.ex. städning och omsorg hemma
reform	en viktig förändring som beslutas i samhället
diskriminering	att behandla en person sämre, t.ex. på grund av kön
övervaka	hålla koll på att något görs rätt; kontrollera
reserverad	sparad bara för en viss person; kan inte ges bort
lönegap	skillnaden i lön mellan två grupper, t.ex. kvinnor och män
genomsnitt	ett mittvärde; "i snitt"

Läsförståelsefrågor

1. Vad är skillnaden mellan "jämställdhet" och "jämlighet" enligt texten?
 1. Jämställdhet handlar särskilt om kvinnor och män, jämlighet om alla människors lika värde.
 2. Orden betyder exakt samma sak.
 3. Jämlighet handlar bara om lön, jämställdhet bara om hälsa.
2. Vad är Sveriges övergripande mål för jämställdhet?
 1. Att kvinnor ska bestämma mer än män.
 2. Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.
 3. Att alla ska ha exakt samma jobb.
3. Vad gör myndigheten DO?
 1. Den betalar ut föräldrapenning.
 2. Den övervakar att diskrimineringslagen följs.
 3. Den bestämmer hur mycket lön man ska få.
4. Varför är det vanligt att även pappor är hemma med sina barn i dag?
 1. För att lagen tvingar alla pappor att sluta arbeta.
 2. För att 90 av föräldradagarna är reserverade för vardera föräldern och inte kan ges bort.
 3. För att mammor inte får vara hemma.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Kvinnor röstade till riksdagen för första gången i valet 1921.
 2. Att rösträtten 1921 var "allmän" är en förenkling.
 3. Alla länder i världen har samma lagar om jämställdhet.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Lönegapets storlek beror på hur man mäter.
 2. Lönestatistiken kommer från Medlingsinstitutet och SCB.
 3. Lönegapet är exakt likadant varje år.
7. Texten säger att man inte ska säga att "en enda siffra är hela sanningen" om lönegapet. Förklara med egna ord varför texten skriver så.
8. Varför kan man säga att Sverige har kommit en bit på vägen mot jämställdhet, men att arbetet inte är klart? Svara med stöd i texten.

Diskussionsfrågor

- Texten skiljer på "jämställdhet" (kvinnor och män) och "jämlighet" (alla människor). Varför kan det vara bra att ha två olika ord?

- Vem gör det obetalda arbetet hemma där du kommer ifrån, till exempel städning och omsorg om barn? Hur fördelas det?
- Texten visar att lönegapet kan se olika ut beroende på hur man mäter. Varför är det viktigt att fråga “vilket år?” och “vilken källa?” när man hör en siffra?
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv en lag eller en regel om kvinnor och män som du känner till, antingen från Sverige eller från ett annat land. Vad säger regeln, och vad tycker du om den?